

Száz éve született Vámos Tibor

Bár ez sokunknak hihetetlen, száz éve született Vámos Tibor, és már annak is öt éve, hogy nincs velünk.

A neve hallatán szinte látom magam előtt kicsit hamiskás mosolyát, és tudom, a legfontosabb szakmai beszélgetés előtt is megkérdezi: hogy vagy? És a válasz valóban érdekli őt. Azon szerencsések közé tartozom, akik sokszor találkoztak és beszélgettek vele, és bár többször is csábított a Sztaki-ba, végül nem lettem a kollégája. Előfordult, hogy ő beszélt rá egy másik állásra.

Kedves Vámos Tibor, de jó lenne most is leülni a Sztaki-ban a szobádban, ahol a falat az unokáid rajzai díszítették, és meghallgatni, hogyan értékeled a napi politikai eseményeket, és aztán a számítástechnika szerinted kiemelten fontos, legújabb vívmányairól is beszélgethetnénk. Mostanában mindenki – szakemberek, de még inkább az egészen más területen dolgozók is, az MI-ről beszélnek, azt használják.

- Te mit gondolsz? – kérdezném, és Te válaszoltál: – „...*A mesterséges intelligencia a számítógép-tudomány egyik legdivatosabb távlati kutatási területe. Három fő területe a robotika, az alakfelismerés és a döntéshozatal, melyek mindegyikének tanulmányozására súlyos dollármilliókat költöttek az Egyesült Államokban és Japánban.*”¹ – már 1974-ben mi is foglalkoztunk vele, mondanád kicsit büszke mosollyal a szájad szélén, hiszen már akkor leírtad ezt.
- Milyen lesz az ember és az MI viszonya? – kérdeznék tovább, ha már előbbre léptünk jelentősen az MI fejlesztésében?
- „*Az embert most² már nem egyszerűen a fizikai munkából szorítja ki a gép, hanem az eddig szellemi munkának elkönyvelt tevékenységek túlnyomó részéből is. A perspektíva: arra kényszerülünk, hogy csak a legmagasabb rendű alkotó tevékenységgel foglalkozzunk. Ezzel új szimbiózis jön létre a gép és az ember között. Ebbe az ember már csak, mint alkotó egyén, mint kreatív, újat teremtő szubjektum képes hatékonyan és harmonikusan beilleszkedni. Ezzel az ember mintegy arra ítéltetett, hogy folytonosan azt végezze, ami a lényege: új ismeretek, új eszközök, új műalkotás, új emberi viszonyok*

¹ Hatvany József: Az alkotó műszaki tudomány fülcimpái. Vámos Tibor 1974. január 23-án tartott „Tárgyfelismerési kísérlet nyelvi módszerei” c. akadémiai székfoglaló előadásáról. In: Mérés és Automatika, 1974. 2. sz. 74. p.

² A természetestől a mesterséges intelligenciáig. Körtérde. Vámos Tibor válaszol. In: Társadalmi Szemle, 1988. 1. sz. 66. p.

szakadatlan létrehozását. Ez a jövőkép egyrészt gyönyörű, másrészt viszont riasztó.” – válaszolnál, hiszen ezt is megfogalmaztad már 1988-ban.

Majd így folytathatnád: *„... a mesterséges intelligencia, amit az ember hoz létre és az embert szolgálja, jól, rosszul, már amilyen maga a létrehozó: az ember. A mesterséges intelligencia határai már kívül esnek a tudósok kompetenciáján.”*³ – hiszen többek között ezeket mondtad, amikor 1996-ban – 30 éve!!! – megtartottad a konferencia megnyitóbeszédet Budapesten, a mesterséges intelligenciataársaságok kétévenkénti európai konferenciáján, ahol mintegy hétszáz szakember gyűlt össze.

Ha az elmúlt száz évet felidézem, akkor kérdezném még a fiatalokoról, amit szegénységben és a zsidóüldözés borzalmai között élt meg, de inkább az első munkahelyeit idézzük fel. A Budapesti Műszaki Egyetem gépészmérnöki karán végzett, első munkahelye az Inotai erőműnél volt, majd átkerült a Dunai Vasmű építésére, ahol az építéskoordináció volt a feladata.

- A fiatalok gyakran meghatározó a későbbi életre, kötetnek fontos barátságok. Volt ilyenben részed?
- *„Volt az egész vasműprojektnek egy zseniális, nagyszerű vezetője, Sebestyén János, akinél kemény vizsgát kellett tennem. Egy kis felvonulási bódé volt az „irodám” az erőmű sarkában. Egyszer bejött köszönés nélkül: „Maga az? Jöjjön ki.” Kimentünk az erőmű területére. Elkezdett vizsgáztatni, hogy itt meg ott milyen mélyépítési munkák folynak. Milyen kábelcsatornák, csővezetékek futnak, milyen átmérőjűek, satöbbi. A kémények alapozásánál milyen mélyre mentek le, és hány furatot kellett készíteni. Jól vizsgáztam. Életre szóló barátság lett aztán belőle a haláláig.”*⁴

Elmosolyodom. Ebből a barátságból, ha lehet ilyet mondani, az egész ország profitált.

- Mit tartasz életed fő művének? – kérdem, s szinte hallom a választ.
- *„... az intézet az életem fő műve, és a saját szellemi termékem, mert a magam elgondolásait sikerült nagyjából – persze, az adott körülmények korlátait figyelembe véve – megvalósítani. Az intézet ötvenéves születésnapján elhangzottak alapján nemcsak az általunk fölállított mérleg volt pozitív. Az intézet nemzetközi elismertsége is ezt bizonyította.”*⁵

³ Vámos Tibor: A mesterséges intelligencia határai. A közös tudás demokráciáját építik. In: Magyar Hírlap, 1996. augusztus 22. 13. p.

⁴ Bizonyos mértékig szemtelenek voltunk. Interjú Vámos Tibor akadémikussal. Az interjút készítette és a kötetet szerkesztette: Velancsics Béla. Budapest : MTA, 2018. 22. p. (https://itf.njszt.hu/wp-content/uploads/2024/05/bizonyos_mertekig_szemtelenek_voltunk_interju_vamos_tibor_akademikussal.pdf)

⁵ I.m. 33. p.

No persze a Sztaki – mosolyodom el. Most is ott ülünk az intézetben, amelynek első igazgatója volt 1973–1986 között. Ott, abban kedves szobában, ahol a falat a gyerekrajzok díszítik, a fejemben beszélgetve, ott ülök.

Lassan felállok, a lelkemben elköszönök, és remélem, még találkozunk, mert hiszem, hogy még sokan beszélgetnek veled így nap mint nap.

2026. május

Talyigás Judit